

sa, missä vanha filosofi jo rohkeenee tutkailla nykyisten aikojen loppua, sosiologien kitti ei rapaudu. Tämän tästä sopivasti uudelleen sekoitettuna se kestää isältä pojalle.

Antti Eskola

n&n

Eettisestä ongelmasta eettiseen toimintaan

Einar Aadland, *Sosiaali- ja terveydenhuoltoalan etiikka.*

(*Etikk for helse- og sosialarbeidere*, 1991.)

Suomentanut Marketta Ruoppila-Martinsen. Otava, Keuruu 1993. 239 s. 161 mk.

Norjalainen Einar Aadland on kirjoittanut *Sosiaali- ja terveydenhuoltoalan etiikan* lähinnä sosiaalityöntekijöille ja terveydenhuollon hoitotyötä tekeville. Hän pyrkii tavoittamaan kirjallaan itsenäisesti ja kokonaisvaltaisesti suuntautuneita, eettisestä pohdinnasta kiinnostuneita hoito- ja hoivatyötä tekeviä. Käytännön esimerkkeinä hän käyttää pääasiassa sosiaalityön ja sairaalan maailmaa. Tavoitteena ei ole antaa valmiita vastauksia tai oikeita ohjeita, vaan auttaa lukijaa kehittämään "itsetuntemustaan ja omia taitojaan eettisesti ajattelevana ja toimivana yksilönä".

Aadland näkee eettisten näkökohtien arvioinnin olennaiseksi erityisesti ammatillisissa ristiriitatilanteissa, joissa se on yksi osa huolellisesti harkittua ammatillista ratkaisua. Hänen näkökulmansa on saanut virikkeitä humanismin ja systeemitheorian traditioista. Positivismia kritisoiden hän kuvaa Martin Buberin ajatuksia seuraten auttamissuhteen muuttumista asiantuntijan ja kohteen suhteesta tasaveroisten subjektien suhteeksi, "Minä-Sinä -suhteeksi". Sekä auttaja että autettava ovat itsenäisesti toimivia eettisiä subjekteja, mistä seuraa eettisen

pohdinnan muuttuminen prosessiksi. Systeemitheorian pohjalta Aadland painottaa kokonaisuutta, vuorovaikutusta ja auttajan tulkintaa yhtenä mahdollisena tulkintana, ei objektiivisen asiantuntijan 'oikeampana' näkemyksenä. Vain toimimalla yhteistyössä muiden osapuolten kanssa voi toimia eettisesti oikein.

Aadland näkee arvot ja maailmankuvan vastavuoroisesti toisistaan riippuvaisiksi. Ennakokäsityksemme maailmasta, etukäteistuomiomme ja asenteemme määräävät havaintojamme, tulkintojamme ja arviointejamme. Kokemuksemme maailmasta taas muokkaa näitä uusiksi. Aadland kuvaa arvojen (sekä näkyvien että piiloarvojen), yleisten normien ja johdettujen normien muodostamaa arvohierarkiaa. Tämän hän näkee arvojen selvittelyä apuvälineeksi sekä yleisellä tasolla että konkreettisen eettisen ristiriidan tilanteessa. Henkilökohtaisten arvojen, ammatillisten arvojen ja sosiaalisten arvojen alasysteemeistä muotoutuu arvopyramidi, jossa eri alasysteemien arvot voivat törmätä, jolloin seurauksena on ristiriita. Omien arvojen ja normien jatkuva arviointiprosessi on tarpeen auttamistyön pitämiseksi varmalla pohjalla: tämä prosessi luo auttajia jotka tietävät mitä tekevät, joilla on läheinen suhde omaan arvomaailmaansa.

Aadland pohtii avoimien arvojen lisäksi myös piiloarvojen tunnistamista ja myöntämistä, etiikan teorioita ja joitakin elämäntutkimusperinteitä näiden historian, maailmankuvan, ihmiskuvan ja arvonäkemyksen näkökulmasta. Hän kuvaa myös sosiaalityön ja käytännön hoitotyön arvopohjaa sekä ammattieettisten ohjeiden että kirjallisuuden heijastaman arvonäkemyksen kautta. Hän pohtii joitakin avainalueita, joilla usein tarvitaan eettistä pohdintaa, ja nostaa esiin henkilökohtaisten ja ammatillisten arvojen välisen ristiriidan mahdollisuuden. Tämän taustoittamisen jälkeen hän rakentaa eettisen pohdinnan prosessimallin, johon hän sisällyttää pääkohtina oman selvitys-

työn, asiakkaan tai potilaan näkökulman huomioon ottamisen ja lopullisen kannanoton. Mallistaan hän esittää sekä lyhennetyt että yksityiskohtaisen version erilaisissa tilanteissa käytettäväksi. Lopuksi hän yhdistää eettisen pohdinnan osaksi ammatillista työprosessia. Kirjan toinen osa kuvaa käytännön esimerkkien avulla alkuosassa hahmotetun eettisen reflektion prosessin hyödyntämistä erilaisissa ristiriitatilanteissa.

Aadland onnistuu monipuolisesti ja samalla käytännönläheisesti luomaan kuvaa sen alueen moniulotteisuudesta, joka vaikuttaa taustalla ammattikäytäntöjen usein hyvinkin ongelmallisissa ristiriitatilanteissa. Tämä kuva eettisten ristiriitojen perusteista tekee ymmärrettäväksi esimerkiksi sosiaalityössä usein eteen tulevien raskaiden ratkaisujen vaikeuden: nämä ongelmat ovat ristiriitaisia sekä konkreettisina elämäntilanteina että eettisinä ratkaisuin.

Elämänskatsomusperinteitä Aadland kuvaa useita ja kutakin kohtalaisen lyhyesti, jolloin aina on mahdollista syyttää pinnallisuudesta. Tarkoitukseensa nämä esittelyt sopivat siinä mielessä, että itse kukin lukija tulee näin pohtineeksi myös oman elämänskatsomuksensa perusteita ja kantamia arvoja. Hienosäätö jää lukijalle.

Eettisen reflektion prosessimallit tuntuvat äkkiä luettuina raskailta ja tuleekin kysyneeksi, onko arkisen työn paineissa mahdollisuutta syventyä arvoperustojen erittelyyn niin perusteellisesti kuin ilmeisesti olisi hyödyllistä. Aadland itse kommentoi tätä todeten, että malleja on mahdollista käyttää valikoiden, ja toisaalta niiden omaksuminen oman työn osaksi vaatii harjoittelua. Pohdintaa harjoitteleamalla ja käyttämällä auttajalle kehittyä vähitellen ammatillisen intuition rinnalle eettinen intuitio.

Omaan sosiaalityöntekijän maailmankuvaani ja arvoperustaani Aadlandin lähestymistapa sopii erinomaisesti: kirjaa lukiessani en kertaakaan tuntenut, että olisin vieraan opetettava. Teos on hyvinkin ajan-

kohtainen oman sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujärjestelmämme kannalta. Vuosikymmenten ajan meillä on puhuttu sosiaali- ja terveydenhuollon yhteistyöstä ja samaan hengenveetoon todettu sen kangertelevan yhteisen kielen puuttuessa. Kun käytännössä moniammatillinen yhteistyö ilmeisesti nyt yleisty, eteen tulevia ristiriitatilanteita voisi tarkastella myös erilaisten arvoperustojen kannalta. Eettisten ristiriitojen erittely tekee erilaiset arvoperustat näkyviksi ja auttaa tuntemaan erilaisia näkemyksiä. Epäilemättä omien arvojen selvittely auttaa muodostamaan aiempaa selkeämmän ammatti-identiteettiä. Tämä on 'erikielisten' yhteistyössä olennaista.

Toinen perusta ajankohtaisuudelle on lama ja julkisten palvelujen joutuminen markanvenyttäjiä tuulinjalle. Erilaisten höylien ja leikkureiden uhatessa voisi olla hyvä reflektoida eettisesti ristiriitoja aiheuttavia toimenpiteitä. Tämä olisi tarpeen niin valtakunnan tasolla (toimintalinjojen kokonaisuuden suhteen) kuin yksittäisten karsintojen ja lakkauttamistenkin suhteen. Arvokeskustelusta puhuvat voisivat ottaa harjoitustehtäväkseen ratkaisujensa erittelemisen Aadlandin eettisen reflektion mallin avulla. Perusteellisen harjoittelun avulla meille kenties kasvaisi eettisesti pohtivia päättäjiä?

Sanna Pellinen

n&n

Kuninkaan aarre ja vaihtoehdottomuusmotti

Terho Pursiainen, *Kriisiajan etiikka*. Kunnallisalan kehittämissäätiön Polemia-sarja (nro 3), Helsinki 1993. 63 s.

“Sekasorto ei näytä olevan väistymässä vaan sakenemassa”, “Päättäjien moraali pettäisi, elleivät he varautuisi kovin kuuhuvaan tulevaisuuteen”, “Varautu-